

Türkiye'nin 81 yıllık demokrasi tecrübesinde 4 Cumhuriyet - 2. Cumhuriyet-

Cumhuriyetin kuruluş aşamasından bugüne kadar gelen Türkiye'nin yaşamış olduğu aralıksız çalkantılı süreç, kaoslar, ihtilaller, ideolojik kavgalarla Türkiye'nin yaşadığı iç savaş [1970 ve 1980 arası] mezhep çatışmaları ve en kanlı en büyük proje olan etnik yapı üzerinden yapılandırılan Türkiye'nin 35 yıl tüm kaynakları ile meşgul olduğu, tüm kazanımlarını heba ettiği kirliliğe Kürt sorunu. Cumhuriyetin kuruluşundan bugüne kadar gelen tüm olumsuzluklarda yaptırım gücü elinden alınan, iradesiz, güçsüz kılınmış, önüne konulan sıralanmış ve asla altından kalkamayacağı planlı kaoslarla boğuşan Anadolu halkı ve onun temsilcileri olan siyasiler en az sorumlu olmalarına rağmen, bilinçli ve planlı yaratılan Türkiye'nin sorun yaratıcıları olanlar ise sorun çözücü konumuna getirildi ve kurtarıcı kahraman ilan edildi. 2.Cumhuriyet analizimizde çok, çok acı olan halkın alın teri ile kazanımlarını hayatlarını idame etmeleri ve sadece kendilerine hizmet etmeleri için maaş ödedikleri hizmet satın aldıkları zavallı, aciz zorbaların halkının hiçbir menfaat ve geleceğini düşünmeden, sadece dışarıdaki efendilerinden bir kuru aferin, içeride ise tüm insani değerlerini yitirmiş halde halkın maddi manevi tüm kazanımlarını gasp etmekten çekinmeyen küçücük bir zümrenin bir milletin kanı ve canı ile kurduğu kendi devletine yaptığı ihanetin en doğal belgesi yaşanan süreçtir.

Başta "Arapça Ezan" yasağının kaldırılması gibi kararlar ile ideolojik olarak cumhuriyet ilkelerine ihanet edildiği düşüncesi ortaya atılmıştı. CHP'nin serbest seçimlerde başarılı olabileceğinden ümidi kesen genç subaylar rahatsızdı. Bu yüzden 1954 yılından itibaren DP iktidarını devirmek için ordu içerisinde birbirinden habersiz birçok gizli komite kurulmuştu. Ordu mensuplarının ekonomik durumu son derece kötüleşmiş, buna tepki olarak yeni kurulan Demokrat Parti subaylar arasında da kendisine destek bulabilmişti. Fakat DP 1950 seçimleriyle iktidarı devraldığı anda ordunun üst kademesinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin etkinliği sona ermemişti. Adnan Menderes Hükümeti, iç ve dış etkenlerin adeta ittifak ederek meydana getirdiği ekonomik hareketlenmeyi iyi değerlendirmiş ve halkın yaşam standardını yükselterek toplumsal desteğini arttırmıştı. Bu başarıda yirmi yedi yıllık tek parti yönetiminin "seçkin, dayatmacı, halka rağmen" politika tarzının terk edilmesi de etkili olmuştu. Dini ve kültürel alanda yaşanan serbestleşme, özellikle "Arapça Ezan" yasağının kaldırılması halk nezdinde memnuniyetle karşılanan icra atlardandı.

ABD ve SSCB arasında yaşanan Soğuk Savaş'ta Türkiye aktif bir biçimde ABD'nin yanında yer almayı seçerek NATO ittifakına dâhil olmuştu. Türkiye toprakları üzerinde Amerikan üslerinin konuşlandırılmasına izin verilmiş buna karşılık Amerikan yardımları "Truman Doktrini" ve "Marshall" Planlarıyla artarak devam etmişti. Darbeden sonra "Milli Birlik Komitesi" üyelerinden olacak genç subaylar, komiteleri birleştirerek İttihatçıları bir tarzda silah üzerine el basmış ve darbe yapmaya yemin etmişti. İlegal bu yapılanmalar mutabakata vardıldıktan sonra fırsat kollamaya başlamış, ülke hızla kutuplaşmaya, provokasyonlarla kaosa doğru sürüklenirken darbe için şartlar olgunlaşmıştı.

Yargı, üniversiteler ve toplumsal muhalefet aracılığıyla sık sık hükümet aleyhine gösteriler düzenlenmiş, "ordu göreve" çağrıları yapılmıştı. Bu şartlara rağmen İhtilal komiteleri, Amerika Birleşik Devletleri ve NATO ittifakının onayı olmadan harekete geçmemişti. Çünkü Menderes Hükümeti ve Amerikan Hükümeti arasındaki ilişkiler ABD'nin dümen suyuna gitme politikası doğrultusunda ilerlemişti. Fakat 1960 yılına doğru rüzgâr tersine dönmüş, ihtilalcilere bekledikleri fırsatı bizzat Adnan Menderes vermişti. Ülkedeki ekonomik krizi aşmak için ABD'ye bir ziyaret gerçekleştiren Başbakan, daha fazla yardım talep etmiş fakat isteği kabul görmemişti. Bunun üzerine o zamana kadar Amerika'ya koşulsuz destek veren Menderes, gereken yardımı alabilmek için SSCB'ye yönelmişti. İki

Ülke arasındaki yakınlaşma ise ABD ve NATO üyesi ülkeleri son derece rahatsız etmiş, kontrollerinden çıkmak üzere olan bu iktidara son vermek için artık düğmeye basılmıştı. Aldıkları dış destekle ihtilal komitelerinin hızı daha da artmıştı. Neticede ise 27 Mayıs 1960'ta beklenen olmuş ve ordu ülke yönetimine el koymuştu. NATO ittifakı ve Amerikan üsleri artık güvenceye alınmıştı. İhtilal bildirisinde de bu noktaya vurgu yapılarak "Bütün ittifaklarımıza ve taahhütlerimize sadığız. NATO'ya inanıyoruz ve bağılıyız. " denilmişti. İhtilalciler "Yürürlükteki Anayasa'nın idare tarafından çiğnendiğini bu sebeple Türk Silahlı Kuvvetleri'nin müdahale ettiğini" iddia ederken darbe yaparak Anayasa'yı ihlal etmişler ve bütünüyle rafa kaldırmışlardı. Seçilmiş Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Milletvekilleri tutuklanarak Meclis feshedilmiş ve askerlerden oluşan "Milli Birlik Komitesi" kurularak 1.cumhuriyetin tüm yapılanmalarına son verilmiş fiilen yeni yani 2.cumhuriyet kurulmuştur.

27 Mayıs Darbesi, 27 Mayıs 1960'ta yapılan ve Türkiye Cumhuriyeti tarihinde gerçekleşmiş ilk askeri darbe olarak tarihe geçmiş, ayrıca 27 Mayıs Askerî Müdahalesi, 27 Mayıs İhtilâli ya da 27 Mayıs Devrimi olarak da anılır. Bu darbe neticesinde 37 subaydan oluşan Milli Birlik Komitesi anayasa ve TBMM'yi feshetti, siyasi faaliyetleri askıya aldı, Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes başta olmak üzere birçok Demokrat Partiliyi tutuklattı. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Rüştü Erdelhun, İstiklal Savaşı kahramanlarından Ali Fuat Paşa ve Kore gazisi Tahsin Yazıcı da tutuklananlar arasındaydı. Millî Birlik Komitesi ülke yönetimini üstlendi. 3. Ordu Komutanı Orgeneral Ragıp Gümüş Pala'nın, eğer darbenin lideri kendisinden daha kıdemli değilse ordusuyla Ankara'ya yürüyüp isyancıları yakalayacağını söylemesi üzerine darbeden haberi olmayan Emekli Orgeneral Cemal Gürsel Milli Birlik Komitesi'nin başına getirildi. Bu darbenin daha sonraki yıllarda meydana gelen askeri darbelerden farkı, Türk Silahlı Kuvvetleri emir komuta zinciri içinde yapılmamış olmasıydı; nitekim dönemin Genelkurmay başkanı da yönetime el koyan askeri güçler tarafından tutuklanmıştı. Bu özelliğine rağmen kalıcı olabilmesi ve önemli değişikliklere imza atabilmesi son derece ilginç bir durum oluşturmuştur.

Darbenin nedeninin Menderes hükümetinin uygulamaları ve çıkardığı yasalar olduğu, cunta yönetimi tarafından ileri sürülmüş, MBK; darbeyi, kardeş kavgasına son vermek ve bütün askeri darbelerde ileri sürüldüğü gibi laiklik ilkesine aykırı uygulamaları durdurmak için yaptığını belirtmiştir. Ayrıca darbeci subaylar ve ve onların dâhili ve harici ağababaları DP iktidarının Kemalist ve laik rejimi tehdit ettiğini gerekçe göstermekteydiler. İşin aslı ise darbenin iktidarı geleneksel elit iktidar gruplarına (ordu ile siyasî bürokrasiye) vermek amacıyla dış güçlerin emir ve talimatıyla yapıldığının en belirgin belgesi sadece süreci anlatan bu araştırmadır.

Ayrıca diğer tüm olgularda olduğu gibi basın üzerinde yapılan yasaklama ve baskılar da zirveye ulaşmış, yandaş basın desteklenirken muhalif basın her türlü gayrı meşru yöntemle sindirilmiştir. Üniversite çevreleri ve bazı aydınlar ise ne yazık ki bukalemun misali darbecilere yakın durmak maksadı ile tüm bu baskı ve dikta yönetim anlayışına destek verirler. İhtilalden bir ay önce İstanbul Üniversitesi'nde DP karşıtı bir eylem zorlukla bastırılır. Eylemi bastırmakla görevli askerlerin tutumu ordunun da DP'ye cephe aldığını göstermektedir. Tırmanan

olaylardan ve huzursuz ortamdan muhalefet partisi CHP'yi sorumlu tutan Demokrat Parti'nin, 2 Ağustos 1958 tarihli bir Meclis grubu bildirisi şu şekildeydi: “CHP idarecileri, Meclis ve hükümetin meşruiyet ve istikrarını, şiddet yolu ile tahrip etmenin mümkün, hatta lazım olduğu kanaatini uyandırmaya müncer olacak, çok tehlikeli bir yola girmişlerdir.

Ayrıca dış politikada Menderes, iktidarının son yıllarında artık Marshall Planı kapsamında Amerika'dan daha fazla kredi alamadığını görülmüş ve Seydişehir Alüminyum ve İskenderun Demir-Çelik ve diğer sanayi projelerini kredilendirmek için Sovyetler Birliği ile yakınlaşmaya başlamıştır. Bu amaçla Sovyetler Birliği'ne üst düzey ziyaretler yapıp, ülkedeki sanayinin gelişmesi için Sovyetlerle yatırım antlaşmaları imzalanma hazırlığı yapılmaktaydı. Nitekim Demokrat Parti'nin devamı olan Adalet Partisi, darbeden yıllar sonra yapılan seçimlerde 1965 yılında tek başına iktidara geldiğinde, Adnan Menderes döneminde projesi yapıp da kredi yokluğundan gerçekleştirilemeyen bu projeleri Sovyetler Birliği'nden alınan proje kredileriyle bitirmiştir. Bu duruma göre ihtilalin arkasında başta ABD olmak üzere Batılı Devletler ve CIA'nin varlığı iddialarını ortaya atmıştır. Darbeye götüren süreçte yaşanan bir diğer olay ise Gizli komiteler ve Dokuz subay olayıdır. 1954'te İstanbul'da Dünder Seyhan ve Orhan Ababay'ın kurduğu komiteye Faruk Güventürk, Ahmet Yıldız, Suphi Görsoytrak, Orhan Erkanlı ve Necati Ünsalan gibi genç subaylar katılmışlardır. Ankara'da ise Talat Aydemir, Millî Müdafaa Vekili Ethem Menderes'in yaveri Adnan Çelikoğlu, Sezai Okan, Osman Köksal ve yandaşları ayrı bir komite kurmuşlardır. 1957'de de İstanbul ve Ankara'daki iki komite birleşmiştir. Birleşik komite 27 Ekim 1957'de öngörülen seçimlerinde DP'nin kaybedeceğini varsayarak 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı töreninde zırhlı birlikler ile şeref tribünündeki DP'lileri tutuklayarak yönetime el koymayı planladı. Fakat seçimde DP kazandığı için darbe Şubat 1958'e ertelenmişti.

Tüm bu gelişmeleri takiben CHP'nin 1959 yılı kurultayında, ülkenin acilen ihtiyaç duyduğu bazı değişiklikler için çaba gösterilmesi kararlaştırıldı. Bildiri metnindeki başlıklar şu şekildeydi: 1. Eşit Muamele, 2. II. Meclis, 3. Anayasa Mahkemesi, 4. Nişi Temsil Usulü, 5. Yüksek Hâkimler Şurası'nın kurulması, 6. Memurlar Kanunu'nun düzenlenmesi, 7. Baskıdan uzak tutulan bir basın rejiminin kurulması, 8. Üniversite muhtariyeti, 9. Sosyal Güven ve Sosyal Adalet esaslarının teminat altına alınması, 10. Yüksek İktisat Şurası'nın kurulması benzeri öneriler darbecilerin darbe sonrası yaptığı başat yasal düzenlemelerdendir.

18 Nisan 1960 günü Mazlum Kayalar ve Baha Akşit'in CHP'nin "yıkıcı, gayrimeşru ve kanun dışı" faaliyetleri olduğu gerekçesiyle meclis araştırmasına açılması yolundaki önerge karşısında İnönü şöyle konuştu; "Biz demokratik rejim dedik, bu rejim kurulmuştur. Bu demokratik rejim istikametinden ayrılıp, baskı rejimi haline götürmek tehlikeli bir şeydir. Bu yolda devam ederseniz, ben de sizi kurtaramam. Şartlar tamam olduğunda milletler için ihtilal, meşru bir haktır. Bu tedbire teşebbüs eden baskı tertipçileri zannediyorlar ki: Türk Milletinin Kore Milleti kadar haysiyeti yoktur."27 Nisan 1960'ta Tahkikat Encümenlerinin görev ve yetkileri hakkında kanun teklifi konuşmasını yapan İnönü'ye Afyon milletvekili Murat Ali Ülgen: "Kürsüden ihtilal beyannamesi okudun paşam" demiştir.

[Harp okulu öğrencileri bir yandan Atatürk Bulvarı'nda sessiz yürüyüş yapmış ve öte yandan 20 Mayıs'ta Türkiye'yi ziyaret edecek Hindistan Başbakanı Mahru'yu karşılamak için Esenboğa'dan şehir merkezine gitmek için aynı arabaya binecek olan Menderes'i Mahru'nun yanından kaçırmaya Planlamış ancak yabancı misafir varken bu tür hareketlere girişmenin dış dünyaya karşı olumsuz etki yaratacağı kanaatine varılarak plan reddedilmiştir.]

Tüm bu gelişmeler yaşanırken 3 Mayıs 1960'ta Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Cemal Gürsel Milli Müdafaa Vekili Ethem Menderes'e bir mektup iletmış ve Kara Kuvvetleri Kumandanlığı Karargâhına da veda mesajı göndermiştir. Gürsel'in veda mektubundan sonra liderini yitiren gizli örgüt, önce Genelkurmay İkinci başkanı Cevdet Sunay'a başvurmuş fakat olumlu yanıt alamayınca 1. Ordu ve sıkıyönetim Komutanı Fahri Özdilek'e başvurmuş fakat ne olumlu ne de olumsuz yanıt alabilmiştir. Orhan Kabaya Kore'den tanıdığı "argo bir adam" olan Kara Kuvvetleri Lojistik Başkanı Tümgeneral Cemal Madanoğlu'nu önermiş fakat Madanoğlu şu şekilde tereddütünü dile getirmiştir: 'Ulan biliyorsun bende t... var, kafa yok.' Orhan Kabaya, düşünmek için 24 saat izin vermiş ve süre dolduğunda Madanoğlu şu yanıtı vermiştir: 'Ulan, erkeklik öldü mü, örgütünüze girmeyi kabul ediyorum! Dönemin diğer büyük kitle olayı ise 555K diye anılan ve 5 Mayıs 1960 tarihinde, Ankara, Kızılay'da Demokrat Parti aleyhtarı öğrencilerin yaptığı protesto eylemidir. Adını 5. ayın 5. günü saat 5'te Kızılay'da gerçekleşmesinden alan eylem cumhuriyet tarihinin ilk "sivil itaatsizlik" eylemi olarak da anılır. 28 ve 30 Nisan 1960 tarihlerinde polisle öğrenciler arasında çıkan çatışmalarda öğrencilerin hayatını kaybetmesi ve Turan Emeksiz isimli öğrencinin ölmesi ülkedeki ortamı kutuplaşmaya sürükledi. DP mitingi için Kızılay Meydanı'na gelen dönemin başbakanı Adnan Menderes, bir anda kendini protestocuların arasında buldu. Rivayete göre, o zamanlar öğrenci olan, şu anki

CHP lideri Deniz Baykal, şair Cemal Süreyya'nın aktardığına göre ise Vedat Dal Okay, Menderes'in "Ne istiyorsunuz?" sorusu üzerine başbakanın yakasına yapışıp "Hürriyet istiyoruz!" demişti. Menderes ise, delikanlı başbakanın yakasına yapışmış sarsıyorsun bundan daha yüksek demokrasi dünyanın hangi ülkesinde var demiştir.

.Millî Birlik Komitesi iktidarı

Alınan kararlar neticesinde Başkent Ankara'yı ele geçirmek için Tümgeneral Selahattin Kaplan komutasındaki 28. Tümen, Tuğgeneral Yusuf Demirağ komutasındaki Zırhlı Eğitim Merkezi (Etimesgut), Süvari Yarbay Reşit Çöl ok komutasındaki 43. Süvari Alayı, Binbaşı Hakkı Bozaya komutasındaki Tank Taburu (Harp Okulu arkası) gibi birliklerin ikna edilmesi ya da etkisizleştirilmesi gerekirdi.23 Mayıs Pazartesi, harekât tarihi 25 Mayıs 1960 olarak kararlaştırılmış ve parolalar belirlenmiştir. Zamanında gerçekleşirse "Dündar Seyhan'ın oğlu sınıfını geçti.", ertelendiği takdirde "Dündar Seyhan'ın oğlu bütünlemeye kaldı." 27 Mayıs 1960 sabah saat 3.15'te piyade birlikleri ve süvari grubu, 3.30'da tanklar hareket etti. Saat 4.36'da Albay Alparslan Türkeş tarafından radyoda okunan ilk bildiri ile harekât bütün Türkiye ve dünyaya ilan edildi.

İlk olarak Tuğgeneral Yusuf Demirağ evinden alınıp Harp Okulu'na getirilmiş ve nezarethaneye kapatılmıştır. Bundan sonra Refik Kocaltan getirilmiştir. 2. Ordu komutanı Orgeneral Suat Kayaş da enterne edilmiştir. Celal Bayar Çankaya Köşkünde Veteriner Tuğgeneral Burhanettin Uluç, Topçu Yarbay Abdullah Tardu, Kurmay Albay Sami Küçük tarafından gözaltına alınmıştır. Bu arada komite üyelerinden Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı komutanı Kurmay Albay Osman Köksal da yanlışlıkla içeriye kapatılmıştır. Adnan Menderes Eskişehir'den Konya'ya gitmek üzere Kütahya'ya geçtiğinde Keşif Tabur komutanı Agassi Şen ve Binbaşı Muhsin Batur tarafından gözaltına alınmış ve Ankara'ya getirilmiştir. Darbenin ilk günü, Bayar, Menderes, Refik Kocaltan, Fatih Rüştü Zorlu ve Başbakanlık Müsteşarı Ahmet Salih Korur ve diğer hükümet üyeleri Harp Okulunda, tutulmuşlardır. Cemal Gürsel, İstanbul Yeşilköy Askerî Havaalanı'ndan kalkan C-47 ile İzmir Karşıyaka Bostanlı'daki evinden alınıp saat 11.30'da Ankara'ya Harp Tarih binasına gelmiş ve saat 16'da radyoda konuşma yapmıştır.

27 Mayıs 1960'tan, seçimlerin yapılarak normal yaşama geçildiği 15 Ekim 1961 yılına kadar geçen süre, askerlerin Milli Birlik Komitesi (MBK) eliyle cunta olarak iktidarda olduğu dönemdir. Bu dönemde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin anayasal bütün hak ve yetkileri 38 subaydan kurulu MB'nin eline geçmiştir. MBK ülkeyi yayımladığı tebliğlerle askeri cunta olarak idare etmiştir. 3 numaralı Tebliğ ile her türlü siyasi parti neşriyat ve faaliyetleri, gösteri yürüyüşleri ve her türlü toplantı yasaklanmıştır. MBK faaliyetlerinin aksamaması için telsiz ve telefon görüşmelerini kısıtlayan 4 ve 5 numaralı Tebliğlerden sonra, ordunun görevini açıklayan 6 numaralı Tebliğ yayımlanmıştır. 6 numaralı Tebliğin ilk fıkrasında, "Türk Ordusu bir kere daha tarihi bir vazife karşısında bulunuyor. Bu vazife; dâhilde memleketi buhran ve felakete sürüklemek isteyen hırslı politikacıların elinden kurtarmaktır" demektedir.

27 Mayıs sabahı, Askerler; İstanbul Üniversitesi'nden Sıddık Sami Onar, Hıfzı Veladet Velidedeoğlu, Naci Şensoy, Ragıp Sarıca, Tarık Zafer Tuna'ya, Hüseyin Nail Kübalı ve İsmet Giritliyi askeri bir uçakla Ankara'ya getirmişlerdir. 28 Mayıs günü komisyona Ankara'da iştirak eden Muammer Aksoy, İlhan Arsel ve Bahri Savcı ile birlikte yeni bir anayasa taslağını hazırlamak için çalışmalara başlamışlardır. Başkanlığına getirilen Sıddık Sami Onar'ın adıyla "Onar Komisyonu" olarak anılmıştır.

Millî Birlik Komitesi, DP'liler hakkında daha sonradan büyük tartışmalara sebebiyet veren alçak, komik ve bir milletin kaderini zavallı aciz derleme, bir grup tarafından nasıl heba ettirildiğine devam edelim. Tüm yurttan yalan ve asılsız haberler yaymaya başlamıştı. MBK, Demokrat Partililerin yurtdışına kaçarken yakalandığını ve beraberlerinde 12 uçak dolusu altın, mücevherat ve parayı kaçırmakta iken yakalandığını iddia etti. Komite ayrıca 28 Nisan - 27 Mayıs 1960 arasında yüzlerce gencin öldürüldükten sonra kamyonlarla mezarlıklara getirilip gizlice gömüldüğünü ve bir kısmının hayvan yemi yapılan makinelerde kıyılarak toz haline getirildiğini öne sürmüştü ve bu gençler "Hürriyet Şehitleri" olarak adlandırılmıştır. 2 Haziran 1960'ta İstanbul Üniversitesi rektörü Sıddık Sami Onar, Üniversitesi Yönetim Kurulu'nun memleketi hürriyete kavuşturmak için şehit düşenler adına anıt inşa etmeye karar verdiğini açıklamıştır. 3 Haziran'da "MBK Hürriyet Şehitlerimizin tespiti işine Silahlı Kuvvetlerimizin idareyi aldığı andan itibaren ehemmiyetle devam edilmektedir" diyen bir tebliğ yayınlamıştır. Fakat gençlerin cesetleri hiç ortaya çıkmayınca, 9 Haziran'da Sıddık Sami Onar "Naaşları belki bulamayacağız ama ölülerimiz vardır." diye konuşmuştur. 10 Haziran'da 28 Nisan olayının

kurbanı Turan Emeksiz, tanktan düşerek ezilen İstanbul Lisesi öğrencisi Nedim Küçük Polat, 27 Mayıs'ta kaza kurşunuyla ölen Harp Okulu öğrencisi Teğmen Ali İhsan Kalmaz, Ersan Özeye ve Sökmen Gültekin'in naaşları Anıtkabir'deki "Hürriyet Şehitliği'ne" nakledilmiştir.

Yassıada

27 Mayıs sonrasında Cumhurbaşkanı Celâl Bayar, Başbakan Adnan Menderes, hükümet üyeleri ve aralarında Milli Mücadele'nin önemli komutanlarından Ali Fuat Cebesoy'un da olduğu Demokrat Parti milletvekilleri, parti yöneticileri, asker ve bazı üst düzey kamu görevlileri tutuklanarak Yassıada'ya götürülmüştür. Burada tutuklulara ağır işkence ve kötü muameleler yapıldığı, Bu kötü muamele ve işkence neticesinde Cemil Keleşoğlu ve Namık Gedik intihar etmiştir. DP avukatlarından Hüsamettin Cindoruk, Namık Gedik'in intiharının şüpheli olduğunu Namık Gedik'in intiharında fiziki zorluk olduğunu Savunmuştur. Yassıada tutuklularından eski DP milletvekili Gıyasettin Emre, başına gelenleri şu şeklide anlatmaktadır; “Askerî havaalanında uçaktan indiriliyoruz. Sille tokat, tekme, küfür... Yemekte konuşamıyorduk. Konuştuğu için dayak yiyen çok oldu. Her sabah kumlu pırasa, akşam da taşlı fasulye veriyorlardı.”

Tutukluluk süresinde; Yusuf Salman, Lütfi Kırdar, Gazi Yiğitbaşı, Yünü Üresin, Nuri Yamult ve Kenan Yılmaz hayatlarını kaybettiler. 14 Ekim 1960'ta başlayan Yassıada davaları, 11 ay 1 gün sürerken, 203 gün davalara bakıldı ve 872 oturum yapıldı. 19 davaya bakılırken, 1068 tanık dinlendi ve yargılamalar hükmün açıklandığı 15 Eylül 1961 tarihinde son buldu. Sivil ve askerlerden oluşan Yassıada mahkemelerinde yargılanan siyasiler; vatana ihanet, kamu fonlarının kötüye kullanımı, Kırşehir'in ilçe yapılması, meclis iç tüzüğünde yapılan değişiklik, Meclis oturumlarının yayına engel olunması, CHP'nin

Mallarına el konulması, Tahkikat komisyonu oluşturmak, hâkim teminatı ve mahkeme bağımsızlığının ihlali gibi konularla toplam 19 dava açıldı, davalar anayasayı ihlal davasıyla birleştirildi.

Darbecilerin bir milletin ve devletin tüm kazanımlarını gasp edip geleceğine ipotek koyarken mahkûm ettikleri yüce milletin temsilcilerini neyle suçladıklarına baktığımızda milletin temsilcisine sahip çıkmakta ne kadar aciz kaldığı gerçeğini de görmekteyiz. Yassıada spor salonunda gerçekleştirilen davalardan birinin konusu ise 6-7 Eylül Olaylarının DP hükümetince çıkartıldığına dair suçlamadır ki bu olaylar Türkiye tarihinin yüz karası olaylarından tıpkı varlık vergisi gibi, tıpkı yetmişli yıllarda sağcı çocuklarımızla solcu çocuklarımızı katleden silahların sonra aynı silah olduğu tespiti gibi yani katillerin ihtilale giden yolu aşma çalışması. Celal Bayar, Adnan Menderes, Fatin Rüştü Zorlu, Fuat Köprülü, İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay, Emniyet müdürü Alâeddin Eriş, İzmir Valisi Kemal Hadımlı, Selanik başkonsolosu Mehmet Ali Balin ve diğerleri Selanik'te Atatürk'ün evinin bombalanması ve Rum azınlığın evlerinin yağmalanmasının organizasyonunu yapmakla suçlanıp, 5 ile 10 yıl ağır hapis, kamu hizmetlerinden sürekli men cezası istenildi. Savunma Türk hükümetinin tertip etmesi asla doğru değildir denilerek yapıldı. Bayar beraat ederken, Menderes ve Zorlu 6 yıl hapis, diğerleri 4 ay hapis cezası aldı.

Bir diğer dava "Bebek Davası'sın olup sanıklar Adnan Menderes ve Fahri Atabey'dir. Cemal Gürsel tarafından gizli celse olarak yapılması istense de açık olarak yapılmıştır. Ayhan Aydan'dan olan bebeğini Fahri Karabıyık'ı azmettirerek öldürtmek suçundan her ikisine 5 ile 10 yıl ağır hapis istenir. Ayhan Aydan ve Menderes dava sırasında ilişkilerinin ve bebeklerinin olduğunu fakat doğum sırasında öldüğünü belirtirler. Dava sırasında savcı bir kadın külotunu gösterip, kimin giydiğini ve başbakanlıkta unuttuğunu sorar. Adnan Menderes'in avukatı Burhan Apaydın'ın müdahalesi ile olay kapanır. Adnan Menderes'in kadın düşkünlüğü ve devlet kasalarında yer alan cinsel objeler Yassıada davalarında karşısına çıkacak ve halk nezdinde önemli bir imaj düşüklüğüne neden olacaktır.

Mahkeme sonucunda Yüksek Adalet Divanı 15 sanığı idam cezasına çarptırdı. Celâl Bayar, Adnan Menderes, eski Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, eski Maliye Bakanı Hasan Polatkan oybirliğiyle, eski T.B.M.M. Başkanı Refik Kocaltan, eski Genelkurmay başkanı Rüştü Erdel hun, Agâh Erozan, İbrahim Kirazoğlu, Ahmet Hamdi Sancar, Nusret Kiriş oğlu, Bahadır Dülger, Emin Kalafat, Baha Akşit, Osman Kavrak oğlu, Zeki Er ataman oy çokluğuyla ölüm cezasına çarptırıldı.

Sanıklardan Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan 16 Eylül 1961'de sabaha karşı, Adnan Menderes 17 Eylül 1961'de saat 13.30'da İmralı Adası'nda idam edildi. Dünyanın bütün ülkelerinde ceza muhakemesi kanunlarına göre idam cezaları sabaha karşı infaz edilirken Adnan Menderes'in cezasının infazında bu kuralın dışına çıkılarak öğle vaktinde idam gerçekleştirilmiştir. Bu durumun nedeni olarak, Zorlu ve Polatkan'ın idamlarından sonra, İngiltere Kraliçesi II. Elizabeth başta olmak üzere tüm Avrupa devletlerinin var güçleriyle Türkiye'ye baskı yapmaları gösterilir. Zorlu, Polatkan ve Menderes'in dışındakilerin cezaları infaz edilmeyip, hapis cezasına çevrildi. İdamları durdurmak için ABD başkanı Kennedy'nin Ankara büyükelçisi Radyonda A. Hare aracılığı ile Dışişleri Bakanı Selim Sarper'e bir mesaj ilettiği iddia edilir.

27 Mayıs sonrası

27 Mayıs Darbesi'nde DP'liler Kürdistan Hükümeti tesis etmek üzere çalışmalar yapmakla suçlandılar. 31 Mayıs 1960'da Cumhuriyet gazetesinde MB'nin bu konuyla ilgili çeşitli belgeler bulduğu ve Şeyh

Said'in oğlunun DP iktidarı döneminde doğuda propaganda gezileri yaptığı iddia edilmiştir. Darbeden 4 gün sonra Doğu ve Güneydoğu'dan seçilen 485 ağa ve şeyhler Sivas Garnizonu (Kabak yazı)'nida bir kampa yollanmıştır. Bu konu hakkında Cemal Gürsel'in "ileri gelen 2500 Kürdü öldürelim" dediği iddia edilmektedir. Sivas'taki kamp 19 Ekim 1960 tarihinde çıkan 105 numaralı Mecburi İskân Kanunu ile boşaltılıp Milli Birlik Komitesi tarafından "55 ağa" DP'yi destekliyor iddiasıyla Antalya, Isparta, İzmir, Afyon, Manisa, Denizli ve Çorum'a sürülmüştür. Bu gelişmeler üzerine kanun 1962 yılında kaldırılmıştır. 1961 Anayasası'nda bir takım değişiklikler yapılarak, 1924 Anayasası'nın 3. maddesi olan "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir" sözü "Egemenlik kayıtsız şartsız Türk milletininindir" şeklinde değiştirilmiştir. Ağustos 1960 – Şubat 1961 arasında Milli Birlik Komitesi tarafından emekliye sevk edilen 235 general ve yaklaşık 5.000 subay tarafından Emekli İnkılap Subayları Derneği kurulmuş ve orduya geri dönmeye çalışmışlardır.

Darbe sonrası gerçekleşen bir diğer önemli gelişme ise 27 Mayıs darbesinden 8 ay sonra 1961 yılında Osmanlı Devleti'nin subayların ihtiyaçlarını karşılamak için yarattığı fondan devredilerek 50 bin altınla kurulan OYAK olmuştur. Kurumun kuruluşu 3 Ocak 1961 kabul

edilen Ordu Yardımlaşma Kurumu Kanunu'na dayanmaktadır. Üye olması zorunlu subay ve astsubayların maaşlarının %10'u ve yedek subayların maaşlarının %5'i her ay bu fona aktarıldı.

Tüm bu gelişmeler yaşanırken Adnan Menderes'in idamından üç hafta sonra yapılan seçimlerde yani 15 Ekim 1961'de Demokrat Parti'nin oy tabanının "mirasçıları" Adalet Partisi, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve Yeni Türkiye Partisi oyların % 62'sini alarak 277 milletvekili çıkarmışlardır. Buna karşı Cumhuriyet Halk Partisi 173 milletvekili çıkarabilmiştir. Bu seçim "Menderes'in zaferi" olarak nitelendirilmiş ve ordu durumdan rahatsız olmuştur. 25 Ekim 1961'de 12. dönem TBMM toplandı. Ayrıca ordu içinde MBK kadar etkili olmaya başlayan SKB, seçimlerin millî iradeyi tam olarak yansıtmadığı ve yeni bir darbenin gerektiğini savunmuştur. 21 Ekim'de MGK'nın İstanbul kanadına bağlı 10 general ve 18 albay toplanmış ve en geç 25 Ekim'e kadar yönetime el koyacağını kararlaştıran "21 Ekim protokolü" imzalamışlardır. 22 Ekim'de MGK'nın Ankara kanadı aynı içerikteki "Mürtet Protokolü" imzalamış, fakat SKB onursal başkanı durumunda bulunan Cevdet Sunay'ın müdahalesiyle protokoller askıya alınmış ve siyasi parti liderleriyle uzlaşma yolu tercih edilmiştir. Bunun için 24 Ekim'de Çankaya'da Ragıp Gümüş pala (Adalet Partisi), Ekrem Alican (Yeni Türkiye Partisi), İsmet İnönü (Cumhuriyet Halk Partisi), Osman Bölükbaşı (Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi), Cevdet Sunay, Cemal Gürsel ve generallerin önünde Yassıada mahkûmlarına af çıkarılmayacağına, Emekli İnkılap Subaylar Derneğine bağlı subayların orduya geri alınmayacağına ve Cemal Gürsel'in cumhurbaşkanı seçilmesi için çalışacaklarına dair protokolü imzalamışlardır. Ali Fuat Baskil'in MBK üyeleri tarafından ölümle tehdit edilerek adaylıktan çekilmesiyle 26 Ekim 1961'de yapılan seçimle tek aday Cemal Gürsel cumhurbaşkanlığına seçilmiştir.

Darbenin meşrulaştırılması içinse Anayasa Nizamını, Milli Güvenlik ve Huzuru bozan fiiller hakkında kanun hazırlanıp, 5 Mart 1962'de kabul edilen 38 Sayılı Kanun'da darbeyi eleştirmenin suç olduğu vurgulanmıştır. Bu kanunun birinci maddesinin B bendinde şöyle denilmektedir; "27 Mayıs 1960 devrimini zedeleyebilecek şekilde: Bu devrimin neticesi olarak Yüksek Adalet Divanınca veya sair kaza mercilerince verilmiş ve kesinleşmiş olan karar ve hükümleri, söz yazı, haber, havadis, resim, karikatür veya sair vasıta ve suretlerle kötöleyenler veya üstü kapalı da olsa marufiyeti belli olacak şekilde kötülemeye çalışanlar veya mahkûm edilenlerin mahkûmiyetlerine esas teşkil eden fiillerini yahut şahıslarını övenler veya

neticelenmiş hazırlık, ilk, son tahkikat veya infaz safhalarıyla ilgili resim, hatırat, röportaj yapanlar veya beyanat verenler hakkında bu kanunda belirtilen 5 madde gereğince

Anayasa Mahkemesi'nde dava açılır” Bu davalardan berene örnek olarak Yeni Demokrat Parti genel başkanı Fuat Köprülü'nün, "af ancak bir haksızlığın tamiri olacaktır" sözleri üzerine açılan kamu davası gösterilebilir. Dönemde oluşturulan bazı yapılanmalar ise Anayasa Mahkemesi, (22 Nisan 1962'de Anayasa Mahkemesi Kanunu kabul edilmiş ve 20 Aralık'ta çalışmalarına başlamıştır. Kurucu meclis; yasaların anayasaya uygunluğunu denetlemek üzere bir Anayasa Mahkemesi kurulmasına karar verdi.), Yüksek Hâkimler Kurulu, Devlet Planlama Teşkilatı, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu, Cumhuriyet Senatosu, Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu, İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi, Milli Prodüktivite Merkezi, Hürriyet ve Anayasa Bayramı olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.Cumhuriyetin başlangıç ve sonrasını başka söze gerek bırakmayan beyanla bitirelim

ABD Dışişleri Bakanlığı İstihbarat ve Araştırma Dairesi'nin 1961 tarihli değerlendirme raporu: Türk Silahlı Kuvvetleri'nce yapılan kansız darbe, Türkiye dışında genellikle ağırlık taşıyan, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin apolitik olduğu ve ciddi bir siyasi bunalımda müdahale etmeyeceği yolundaki inancı yıkmıştır.